

функціонування механізму неправа (тут знову алюзія до філософської системи Г. Гегеля [2]). Та тотальна система, яка панує над всім у «Процесі» Ф. Кафки, є не лише страшним провісником жахливих тоталітарних режимів ХХ століття, вона демонструє свій паралізуючий вплив на особистість, вкоріняється у свідомості, розкриває добровільне прагнення до несвободи, пошук «кайданів». Кафка, як і Ф. Достоєвський показує ниць людської натури, що прагне пастиря, а не свободи – до свободи вона просто не здатна. «Сила неправа, якою пронизано феномен «системи» не визнає за людиною справ і свобод, прагне подавити її розум, поневолити розум, перетворити на слухняну маріонетку, що готова зіграти будь-яку роль – підслідного, підсудного, засудженого або жертви, що покійно очікує виконання вироку» [1].

Варто відзначити, що разом із творчістю Ф. Кафки у світовій літературі закінчилась епоха «трансгресивної» особистості. Вона зникла у вирі страшного суспільного досвіду, який приніс в історичну дійсність химерне явище держави-ката, давнішнього прокляття індивідуальності, повернення до «до осьового» стану існування.

1. Бачинин, В.А. Философия права и преступления / В. А. Бачинин. – Х. : Фолио, 1999. – 607 с.
2. Гегель, Г.В.Ф. Философия права. [Текст]/ Г.В.Ф. Гегель. — М : Мысль, 1990. — 526 с.
3. Кафка, Ф. Процесс. Замок: Романы, Рассказы / Франц кафка. – М. Эксмо, 2006. – 720 с.

Журко Д. О.,
курсант 1 курса
*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

Науковий керівник –
кандидат філософських наук, доцент
Стояцька Г.М.

АНТРОПОЛОГІЯ ТА АКсіОЛОГІЯ ПРАВА: ПИТАННЯ СЕМіОЗІСУ

Основне завдання даного дослідження полягає у діалектичній інтерпретації семіотичного потенціалу аксіології та антропології права як фундаментальних складових філософії права та вивчення породження цих значень у правовій науці загалом.

Аксіологія права вивчає ціннісний аспект права, тобто його цінності, право як цінність, а також ціннісний аспект юридичних наук й освіти.

Цінності права є загальнолюдськими, тобто такими, які право втілює в життя суспільства та дає їм гарантії саморозвитку.

Людина створила право для власних потреб, а отже, найвищою його цінністю (абсолютною цінністю, самоцінністю) є людина, її життя, свобода, відповідальність, гідність, власність, рівність, справедливість тощо. Ідеться про людину як рід, її життя як існування всього суспільства в поєднанні з життям кожної окремої особистості.

Життя суспільства – це життя його членів, а окрема людина може одержати умови для гідного людського життя лише завдяки суспільству, яке, власне, й визначає людину як таку. Для права найвищою цінністю є збереження суспільства та життя кожного його члена.

Усі зазначені цінності є передумовами виживання людства, вони мають значний енергетичний потенціал і слугують аксіологічними константами, що спрямовують усю правову діяльність людини. Вони взаємопов'язані між собою й становлять систему.

Життя людини – це розвиток, реалізація всіх здібностей, закладених у ній природою – фізичних, духовних та інтелектуальних. Запорукою їх реалізації є свобода як органічна складова людського життя. Справжня свобода – можливість вибору. Людина повинна відповідати за власний вибір. Таким чином, свобода зумовлює відповідальність. Безперечно, остання є тягарем, і багато людей готові відмовитися від свободи, аби не нести пов'язану з нею відповідальність. Е. Фромм дійшов висновку, що більшість людей ладні поступитися свободою, щоб уникнути відповідальності [1].

Існує також духовна власність – у тому контексті, у якому людину називають духовно багатою, якщо вона досягла високого рівня духовної культури. Наявна також інтелектуальна власність, що теж потрібна для життя.

Свобода та власність тісно пов'язані між собою: чим більша власність, тим ширші можливості вибору. Водночас, чим більшою мірою людина відчуває себе вільною, тим легше їй опанувати матеріальну, духовну й інтелектуальну сфери.

Аксіологія права розрізняє цінності-цілі та цінності-засоби. До першої категорії належать, передусім, розглянуті нами цінності права, загальнолюдські цінності, задля впровадження яких у суспільне життя й було створено право. Другу категорію становлять правові цінності. Їх створено правом для досягнення цінностей-цілей. Правові цінності, як і цінності права, належать до розряду духовних [2, с. 210].

Провідне місце серед них посідає правосвідомість – ті ідеї, концепції, принципи, теорії, які вона містить. Правосвідомість дає змогу осмислити людину і світ у правовому контексті, з'ясувати їх співвідношення, сформувані правовий світогляд, тобто систему найзагальніших уявлень про людину як

правову істоту й про світ права, визначити його головне питання – ставлення людини як правової істоти до світу права.

Застосування наукових методів для дослідження питань правового світогляду зумовило становлення філософії права, ключовим питанням якої є співвідношення правосвідомості та правового буття. Це стосується також правових інститутів як груп взаємопов'язаних правових норм, що регулюють окремі види суспільних відносин. Правовідносини також мають високу цінність у правовому аспекті, оскільки це сфера, у якій реалізуються правові норми.

Чинне законодавство завжди в тій чи іншій мірі відстає від реального життя, адже останнє має більш динамічний характер. Завдяки правосвідомості здійснюється аналіз суцього – наявного буття (передусім суспільного) та чинного законодавства, їх порівняння, а також формується уявлення про належне, нові закони. Таким чином розвивається законодавство.

Світ «справжнього» людського існування постає як суб'єктивне переживання світу. Він протистоїть зовнішньому «обов'язковому», «примусовому» світові з його неминучими соціальними проблемами та негараздами. Буття людини як суб'єкта, діючої особи правових подій та процесів поєднує в собі унікальність і неповторність цього буття і обов'язкову присутність індивіда у спільному соціумі, загальному соціальному середовищі, яке впливає на нього. Відтак можна підійти до питання про те, який підхід найбільш комплексно дотичний до вивчення антропології права і що таке антропологія у філософському контексті.

Головний підхід який вивчає це питання – екзистенційний. Особливість його підходу до права полягає в тому, що в фокусі його уваги перебуває людська особистість.

Антропологія права (здійснення людського виміру права), досліджує роль людини у створенні правової реальності, її буття в умовах цієї реальності, аналізує специфіку відображення її у правовій свідомості людини, вивчає деструктивні, девіантні форми людської поведінкової активності, що руйнують правову реальність поза нею і в ній.

Запропоноване австрійським правознавцем Є. Ерліхом поняття «живе право» означає безпосередньо-практичні форми правової буттєвості, що існують поряд із позитивним правом, але є більш динамічними, здатними випереджати його у своєму розвитку. Вимоги «живого права» існують за межами формальних юридичних приписів. Лише з часом вони включаються в їхній зміст і стають компонентами позитивного права. Так виникає зв'язок між неписаними правилами повсякденної поведінки особи громадянського суспільства (традиції предків і сімейного виховання, релігійні і моральні вимоги) і новими нормами позитивного права, що нерідко мають переплетену

природу і зумовлені певними істотними для суспільства і держави випадками, які набувають юридичної легалізації [3].

Філософський вимір проблеми людини охоплює проблему людинорозуміння, її образу, сутності. Вона конкретизується у дискусії про форми людинорозуміння (*напр.* індивід (індивідуум), індивідуальність, особа, особистість тощо), відображеній вказаною термінологією [4]. При цьому «людина» загалом — це не конкретний індивід, а поняття, яким позначається типовий представник певного середовища, правової системи [5]. Образ людини формується на основі певної концепції (розуміння) людини, й може бути, наприклад, реалістичним чи ідеалістичним; або загальним (щодо права загалом) чи партикулярним (щодо певної галузі права).

Образ людини яскраво відображений у концепції прав людини. Права людини, притаманні людині від народження, покликані задовольнити універсальні потреби та інтереси людини, й мають на меті забезпечення «самовизначального, значущого та відповідального способу ведення життя» кожній людині («формула» образу людини концепції прав людини, заснована на п'яти рівнозначних елементах: автономність, значущість, відповідальність, повага до життя, спосіб життя) [6].

Підсумовуючи, варто відзначити, що антропологія права (правова (юридична) антропологія, правове людинознавство, антропологічне правознавство) (*від грец.* anthropos — людина та logos — слово, вчення) — це міждисциплінарний напрям вивчення взаємовідношення людини і права. Антропології права властивий предметний плюралізм, зумовлений як розмаїттям проблематики, варіантами тлумачення засадничих термінів (людина, право, антропологія тощо), так і особливістю національних та індивідуальних (авторських) дослідницьких підходів [7].

Відтак антропологія права може розглядатися як філософсько-правова антропологія (напрямок філософії права), як етнографія права чи етнологія права, як галузь певної «антропології» (соціальної, культурної, політичної). В українській правовій думці пропонується як розмежовувати юридичну та філософську антропології права, так і розвивати її як багатодисциплінарний напрям у формах філософсько-правової антропології та етноправознавства. Водночас існує консенсус щодо міждисциплінарності, евристичної здатності антропології права.

1. Фромм, Ерих. Бегство от свободы / Э. Фромм ; пер. Г. Ф. Швейник. - 2. изд. - М. : Прогресс : Универс, 1995. - 253 с.
2. Філософія права : [навч. посіб.] / О. Г. Данильян, Л. Д. Байрачна, С. І. Максимов [та ін.] ; за заг. ред. О. Г. Данильяна. – Харків : Право, 2009. – 208 с.
3. Пазенок В.С. Філософія : навч. посіб. / В.С. Пазенок. – К. : Академвидав, 2008. - 280 с.

4. Бігун В. С. Правова антропологія // Юридична енциклопедія в 6 т. / Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. – К.: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1998 – Т. 5: П-С. – 2003. – С. 34–36.
5. Бігун В. С. Людина в праві: аксіологічний підхід / рукопис дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності «філософія права» (12.00.12). – К.: Національна академія наук України, Інститут держави і права імені В. М. Корецького, 2003. – 220 с.
6. Брюггер, Вінфрід. Образ людини у концепції прав людини // Проблеми філософії права. – 2003. – Т. I. – С. 136–146.
7. Горбатенко В. П., Кукуруз О. В. Гуго Густав // Юридична енциклопедія в 6 томах / Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова) та ін. – К.: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. – Т. 6. – С. 564–565.

Коваль О. Й.,
слухач магістратури
(*Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*)

Науковий керівник –
кандидат філософських наук, доцент
Підлісний М.М.

ВИКОРИСТАННЯ МЕТАФОР В ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

Метафора присутня практично у всіх сферах людської діяльності. Вона дозволяє невідоме висловити через відоме, абстрактне звести до наочного. Метафори використовуються в юридичній науці та практиці, правових текстах. З їх допомогою неспостережувані теоретичні об'єкти переводяться з абстрактної мови формул на природну мову, створюються наукові терміни. Створюючи наочну картину, метафори породжують асоціації, що дозволяють вловити нового змісту зі старого, сприяють створенню і вираженню нових гіпотез. У мові права подібні вирази приймають характер термінів або стандартних, стереотипних виразів. У мові права вони сприймаються як засоби юридичної техніки, їх переносне значення відходить на другий план, і вони знаходять в новому контексті нового значення.

До числа термінів мови права, в основі утворення яких лежить метафора, можна віднести такі вирази, як «колгоспний двір», «юридична особа», «відмова», «джерело підвищеної небезпеки», «спадкоємець» та ін. Ці терміни утворилися внаслідок перенесення ознак одних предметів і явищ на інші, і вони сприймаються не в буквальному, а в спеціальному сенсі [1].

Метафоричними є такі вирази, які отримали в останні роки поширення в юридичній науці, як «правова матерія», «правова тканина» (автор їх – С. С. Алексєєв) «пласти правової матерії» та інші. За допомогою метафор не досягаються точність і адекватність наукової думки. Метафора в науці повинна мати місце виключно за наявності точних і коректних висловлювань думки. Вона може їх лише доповнювати, створюючи образність і наочність. Ухвалення метафори за істину веде до наукової помилки. Застосування фікцій і метафор, зазначає Г. Клаус, «має як позитивну, так і негативну сторони». Ця негативна сторона полягає не тільки в тимчасовому характері цих допоміжних засобів. Метафори, які лише на початку носять характер таких допоміжних засобів, при тривалому вживанні знаходять своє власне життя [1].

Метафори визначають правозастосовну практику: кримінологи сперечаються з приводу опису реагування на злочинність: боротьба або протидія, в конституційному праві обговорюються проблеми побудови правової держави.

Як показали дослідження лінгвістів Дж. Лакоффа і М. Джонсона метафора «важливий засіб подання та осмислення дійсності» [2]. У результаті метафору можна включити і до переліку засобів мислення, поряд з судженнями, аналогією та іншими. Метафоричність мислення досліджував один з найбільш цікавих вчених ХХ століття Грегорі Бейтсон. В основі метафори лежить порівняння, аналогія. Про це свідчить навіть етимологія цього терміна. У перекладі з грецької мови «метафора» означає «перенесення». При використанні метафори «одна мовна одиниця всього лише займає місце іншої мовної одиниці, яка «матеріально» відсутня і виявляється лише «ідеально», за допомогою значення» [3]. Наприклад, бездокументарний цінний папір. Так само як слово «програш» в оповіданні позивача про судовий процес займає місце фрази «відмова в позовних вимогах».

Вже зараз можна висунути гіпотезу про те, що багато метафор в юридичній діяльності можуть бути вираженням юридичних конструкцій [4]. Щоб переконатися в здатності метафор висловлювати юридичні конструкції в науковому дослідженні досить відкрити будь-яку дисертацію: метафори, що прояснюють суть дослідження, там будуть напевно присутні. Що стосується законодавства, то тут можна виявити велику кількість стертих метафор, які тим не менш дуже впливають на правосвідомість.

Існують ситуації, коли юрист залишається незрозумілим навіть висловлюючись рідною мовою. Це викликано унікальністю досвіду кожного суб'єкта, відмінностями освітнього рівня, професійної специфікою. Метафора дозволяє в деякій мірі подолати відмінності, що перешкоджають ефективній комунікації.

1. Черданцев А. Ф. Логіко-мовні феномени в юриспруденції: монографія. – М.: Норма: ИНФРА-М. – 2012. – 320 с.
2. Алексєєв К. І. Метафора як засіб позначення інтенцій в тексті // Слово в дії. Інтент-аналіз політичного дискурсу / Під. ред. Т. Н. Ушакової, Н. Д. Павлової. – СПб: Алетейя. 2000. – С. 127.
3. Алексєєв К. І. Метафора як засіб позначення інтенцій в тексті // Слово в дії. Інтент-аналіз політичного дискурсу / Під. ред. Т. Н. Ушакової, Н. Д. Павлової. – СПб: Алетейя. 2000. – С. 180.
4. Тарасов Н. Н. Юридичні конструкції в праві і науковому дослідженні (методологічні проблеми) // Російський юридичний журнал № 3. 2000. – С. 25.

Мармуга О. О.,
курсант 2 курсу
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

Науковий керівник –
кандидат психологічних наук, доцент
Шинкаренко І.О.

СЕМІОТИКА В ДІЯЛЬНОСТІ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Семіотика (семіологія) (від грецьк. *semion* – знак) – наука про функціонування інформаційних знакових систем, за допомогою яких здійснюється спілкування в людському середовищі (природна мова, система мистецьких та наукових, у т.ч. формалізованих, засобів передачі думок та почуттів, система жестових, світлових, тактильних, звукових, речових та ін. сигналів побутового, обрядового, сакрального характеру тощо).

Семіотика проникає практично в усі сфери нашого життя, саме через предмет свого дослідження та вивчення знаку.

Ця наука розробляє поняття знака, мови, символу, мовного знака, до яких ми звертаємось в нашому повсякденному житті і з якими ми знайомимося, вивчаючи психологію, мовознавство, логіку, філософію, мистецтво. Ми постійно використовуємо семіотику, часто не віддаючи собі звіту в тому, що вона відноситься до області особливої науки. Визначення семіотики в загальному вигляді можна виразити таким чином: **семіотика** – це наука про знаки і знакові системи, вона аналізує природу, властивості і функції знаків, вказує шляхи їх розвитку, класифікує види знаків.

Розвиваючись з'являється семіотика мистецтва, семіотика кіно і театру, семіотика міського простору, семіотика літератури, семіотика реклами.

Варто зробити акцент на тому, яку роль семіотика відіграє у сфері правоохоронної діяльності, а саме в діяльності патрульної поліції.